

Gierzwaluwen in de Joanneskerk, broedseizoen 2019

Samenvatting

Dit jaar waren opnieuw alle camerakasten (16) aan de noordoostkant bezet, en werd er ook in alle kasten gebroed. Helaas zijn door het extreem warme weer eind juni een aantal broedsels mislukt. Eind juli volgde een nieuwe hittegolf die opnieuw enkele jongen fataal werd. Totaal zijn er 53 eitjes gelegd maar zijn er slechts 26 jongen uitgevlogen.

Aan de zuidwestkant van de kerktoeren (kasten zonder camera's) zijn 16 eieren gelegd waarvan er 13 zijn uitgebroed. Deze jongen zijn zeer waarschijnlijk allemaal als vliegvlugge jongen uitgevlogen.

De natuurlijke broedplaatsen zijn dit jaar niet geïnventariseerd. Er is enkele malen een invlieger gezien, waarschijnlijk zijn de 3 broedplaatsen van de afgelopen jaren aan de noordkant dan ook dit jaar bezet geweest.

Totaal zijn er dus minstens 25 paartjes gierzwaluw die hier ook dit jaar een broedplaats hebben gevonden. Een wezenlijk deel van de totale gierzwaluwpopulatie in Oisterwijk.

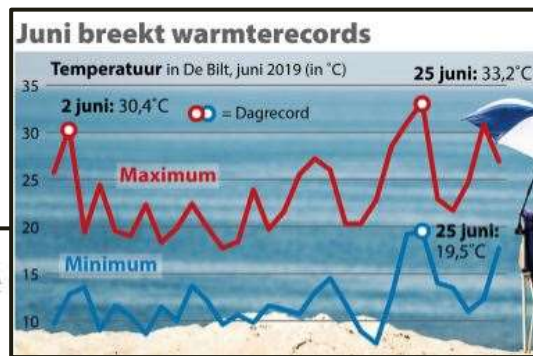
Camerakasten 1-16

De eerste gierzwaluw arriveerde al op 26 april maar de grootste groep kwam tussen 5 en 12 mei terug in de kasten. Toen zagen we ook de eerste koppeltjes. Op 17 mei lagen de eerste eitjes in de nest kom en tot eind juni waren er weinig bijzonderheden. In één kast waren er na een gevecht op 10 juni twee eitjes uit de nestkom verwijderd maar ruim een week later waren hier ook weer 2 nieuwe eitjes gelegd. Ook rolde er, ogenschijnlijk per ongeluk, een eitje uit de nestkom tijdens het uitkomen van de andere 2 eieren. En in kast 7 kwam één ei niet uit. Al met al was het tot 24 juni een prima seizoen. In totaal waren er toen 47 eitjes gelegd (17 broedsels), waren er nu 41 jongen en werden nog 2 eieren bebroed (4 niet uitgekomen). Ook het weer was goed. Niet teveel regen (heftige buien maar afgewisseld met droge periodes), niet te warm, weinig gevechten en de jongen werden zeer regelmatig gevoerd.

Bijzonder eigenlijk want juni ging de boeken in als de warmste junimaand sinds 1905. Er viel 40 procent meer regen dan normaal en ook hadden we veel meer zonne-uren dan gemiddeld. Toch was deze maand voor het gevoel niet zo warm. Dit kwam doordat het gemiddelde vooral hoog was door het uitblijven van de Schaapscheerderskou, een klimatologisch koude periode halverwege juni.

Niet alleen overdag was het soms heet, ook in de nachten was het zweten. **De nacht van 24 op 25 juni was de warmste ooit in de hele maand juni!**

Het weerbericht voor maandag 24 juni: tropische hitte met recordwaarden, dinsdag nog warmer

Helaas veranderde dit beeld totaal op 24 juni. De jongen hadden het duidelijk erg zwaar, vooral in de bovenste kasten (9-16). In de loop van de dag moesten we machteloos toe zien hoe deze jonge vogels steeds meer verzwakten. In de loop van de dag stierven de drie jongen in kast 16 (bovenste kast), de dag erop gingen er nog 10 jongen dood. Een nare ervaring om dat zo via de camera te zien gebeuren en niets te kunnen doen. In 24 uur ging bijna 1/3 deel van de jongen dood.

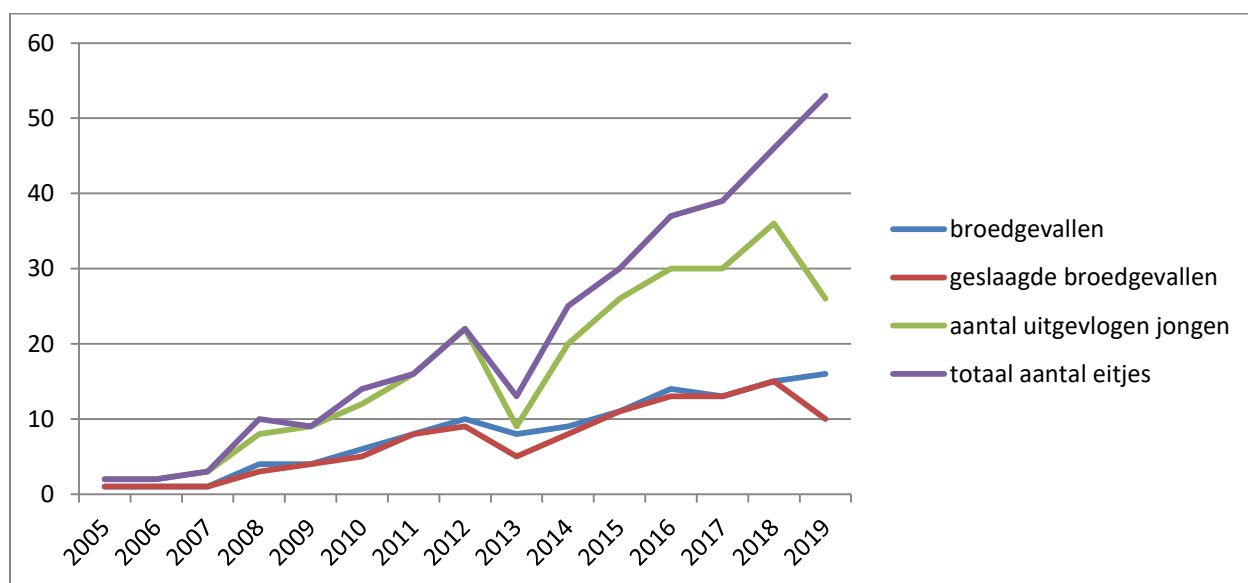
Hoe akelig ook, het gaf ons wel de kans om te zien wat er met deze vogels zou gebeuren. Sommige adulten sleepten de dode jongen door de kast, sommige kwamen nog met een volle keelzak binnen en probeerden ze te voeren. Maar na enkele dagen zagen we de maden in de dode vogels krioelen en zagen we ook hoe de adulte vogels deze maden eruit pikten en leken op te eten. Heel bijzonder vooral omdat we niet eerder hebben gezien dat ze zelfs maar probeerden om insecten in de kast te vangen. Helaas zijn door een misverstand de dode vogels uit de kast verwijderd en hebben we deze unieke kans toch niet kunnen benutten.

In de kasten waar alle jongen als gevolg van deze hittegolf doodgegaan waren, werd vervolgens een vervolglegsel gelegd, 3 kasten met ieder 2 eitjes die ook gewoon bebroed werden. Ook de eitjes in kast 13 (nieuw legsel) werden toen nog steeds bebroed. Maar wij vroegen ons wel af of de adulte vogels lang genoeg zouden blijven om de jongen groot te brengen.

Vanaf 17 juli begonnen de jongen uit te vliegen, net op tijd voor de tweede hittegolf eind juli waarbij de temperatuur buiten tot boven de 40 graden steeg. De jongen in kast 1 waren toen nog slechts 4-5 weken oud. Het ene jong verliet veel te vroeg de nestkast, het andere jong overleefde het evenmin. Ook mislukte alle vervolglegels. Eén ei kwam 24 juli nog uit maar dit jong ging dezelfde dag dood. Sommige adulten verwijderden de eitjes uit de nestkom, andere vertrokken gewoon. Onderzoek van de eieren wees uit dat ze wel allemaal bevrucht waren.

Totaal vlogen er slechts 26 jongen uit dit jaar! Kijken we naar het aantal geslaagde broedgevallen (10), dan betekent dit toch een gemiddelde van 2,6 jongen per broedsel.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
aantal bewoonde kasten	1	1	2	4	5	6	9	11	13	10	14	14	15	16	16
broedgevallen	1	1	1	4	4	6	8	10	8	9	11	14	13	15	16
geslaagde broedgevallen	1	1	1	3	4	5	8	9	5	8	11	13	13	15	10
aantal uitgevlogen jongen	2	2	3	8	9	12	16	22	9	20	26	30	30	36	26
totaal aantal eitjes	2	2	3	10	9	14	16	22	13	25	30	37	39	46	53
dode jongen						2			4		1		1	1	16
niet-uitgekomen				2					2	5	3	9	8	9	11

Informatie per kast

- Kast 1** Vorig jaar was deze kast voor het eerst bewoond en werd er een begin gemaakt met de bouw van een nestkom. Ook dit jaar waren de vogels aan de late kant. De eerste vogel arriveerde 7 mei maar na 6 dagen alleen in de kast vertrok hij weer. Pas op 20 mei was de kast weer bezet, 23 mei was er een koppel. De eerste dagen van juni werden er twee eitjes gelegd die net voor de hittegolf eind juni uitkwamen. De kleine jongen leken niet zoveel last van de hitte te hebben als de grotere vogels. Tijdens de extreme hitte eind juli gaat het alsnog mis. Terwijl buiten de temperatuur naar de 40 gr. kruipt verlaat één jong de kast, slechts 33-34 dagen oud, nog niet vliegvlug. Enkele uren daarna ligt het andere jong dood in de nestkom. De oudervogels proberen het jong nog te voeren maar tevergeefs. Ze vertrekken de dag erna.
- Kast 2** In kast 2 gaat alles van een leien dakje (zoals eigenlijk ieder jaar). Het koppel arriveert tegelijkertijd op 8 mei. Anderhalve week later worden de eitjes gelegd en daarna gaat alles volgens schema. Net vóór de hittegolf vliegen eind juli drie jongen uit, 44-45 dagen oud.
- Kast 3** Dit nog jonge koppel arriveert 8/9 mei maar pas eind mei worden er 2 eitjes gelegd. Verder gaat ook hier alles volgens het boekje, 24 juli vliegen ze uit, 40 en 41 dagen oud.
- Kast 4** Ook dit koppel arriveert op 8 mei en zonder problemen brengen ze 3 jongen groot die 23 juli uitvliegen, 44-45 dagen oud.
- Kast 5** Nog een koppel dat 8 mei terugkomt en een succesvol broedseizoen heeft. Tussen 19 en 23 juli vliegen 3 jongen uit, 40-41-43 dagen oud.
- Kast 6** Op 7 en 10 mei arriveren de vogels in de kast, vanaf 19 juli vliegen drie jongen uit, 42-44 dagen oud. De adulte vogels blijven nog enkele dagen in de kast.
- Kast 7** De adulten arriveren met een tussenpozen van een week in de kast. Aanvankelijk wordt er wat gevochten met een derde vogel maar 2 weken later worden er 3 eitjes gelegd en 12 juni zijn er twee jongen. Het 3^e ei komt niet uit en wordt een kleine week later door de adulte vogel uit de nestkom gerold. De jongen hebben zichtbaar last van de warmte in juni maar redden zich. Op 23 en 23 juli vliegen ze uit, 43 dagen oud.
- Kast 8** Vorig jaar was er in deze kast sprake van een late koppelvorming, dit jaar zagen we precies hetzelfde beeld. Al op 26 april was de eerste gierzwaluw terug, op 15 mei was de 2^e vogel er. Maar toen werden er ook vrij snel 3 eitjes gelegd. Drie jongen vlogen 22-23 juli uit, 41-42 dagen oud.
- Kast 9** Dit koppeltje kwam 7 en 9 mei terug en op 18-21 en 23 mei werden drie eitjes gelegd. Het broeden verliep zonder problemen, al hadden ook deze jongen duidelijk last van de hitte eind juni. Op 17 juli vloog het eerste jong uit, 21 juli volgden de andere twee (40-41-43 dagen oud).

Kast 10 Met een tussentijd van 5 dagen kwamen deze vogels in de kast, vervolgens duurde het ook nog bijna 2 weken voor er drie eitjes gelegd werden. De jongen waren net 2 weken oud toen de eerste hittegolf een feit was en één van de jongen redde het niet. De andere twee vlogen 20 en 22 juli uit, 40 dagen oud.

Kast 11 Ook dit paartje gedroeg zich aanvankelijk in overeenstemming met de gierzwaluwkalender. Toen op 12 juni het eerste jong uit het ei kroop, rolde het tweede ei uit de nestkom. Op de film is niet duidelijk te zien of dit een ongelukje was of een bewuste actie omdat het ei bijvoorbeeld niet bevrucht was. In ieder geval was het wel even spannend toen het derde ei pas de 15^e uitkwam. De twee jongen groeiden goed maar 25 juni kwamen ze allebei om door de hitte.

Bijzonder was dat dit koppel vervolgens toch aan een vervolglegsel begon, 9 en 12 juli werden 2 eitjes gelegd. Ook gingen ze door met nestbouw. Maar 25 en 26 juli vertrokken de adulten en bleven de eitjes achter in de nestkom. Onderzoek later wees uit dat de eitjes wel bevrucht waren.

Kast 12 Ook in deze kast hetzelfde beeld. Een mooi begin, 3 eitjes, 3 jongen die het op 25 juni zichtbaar erg zwaar hebben. Eén jong gaat dood, de andere twee redden zich en vliegen 22 juli uit, 42 dagen oud.

Kast 13 In deze kast is het een rommeltje dit seizoen. Op 8 mei arriveert nr. 1, pas op 19 mei de 2e vogel. Uiteraard zijn ze dan ook later met het leggen van hun eieren, eind mei-begin juni. Opvallend is dat we dit patroon vorig jaar ook zagen, toen arriveerden de adulten op 8 en 20 mei en werden pas op 3 en 5 juni de eieren gelegd. Maar toen verliep alles verder keurig volgens het boekje, nu werden op 10 juni de eitjes na een gevecht uit de nestkom verwijderd.

Ruim anderhalve week later werden nogmaals 2 eitjes gelegd maar ook deze werden 7 juli door de vogels zelf met de snavel uit de nestkom geduwd. Toch bleven ze nog tot eind juli samen in de nestkom.

Kast 14 Ook in deze kast verloopt alles op rolletjes tot 25 juni. De jongen zijn dan bijna 3 weken oud maar de hitte is duidelijk teveel. Aan het einde van de dag zijn alle drie de jongen dood. Ook deze vogels gaan voor een vervolglegsel, op 5 en 6 juli worden 2 eitjes gelegd. Op 26 juli de temperatuur ongekende hoogtes bereikt, komt het eerste jong uit maar gaat dezelfde dag nog dood. Het 2^e ei kom niet uit. De dag erop vertrekken de adulten.

Kast 15 Ook hier is er een flink verschil in aankomsttijd maar redelijk snel beginnen de vogels met de eileg. Op 28 mei liggen er al 3 eieren en op 15 juni zijn er drie jongen. Helaas overleven ook deze jongen de hittegolf niet. Op 26 juni zijn ze alle drie dood. De adulte vogels blijven wel overnachten in de kast en gaan verder met nestbouw. Pas 24 en 29 juli vertrekken ze. De laatste week overnachtten ze nog maar af en toe in de nestkast.

Kast 16 In deze kast hetzelfde beeld als in kast 14. Na een succesvolle broedtijd gaan de 3 jongen, ruim een week oud, dood door de hitte. Twee weken later worden er opnieuw 2 eitjes gelegd die ook gedurende ruim 2 weken bebroed worden. Dan, op 26 juli, is te zien hoe de vogels de eitjes doelbewust uit de nestkom gooien. Zelf vertrekken ze de 29e juli naar het zuiden.

Drie broedsels met 3 jongen. Eind juni waren alle jongen dood na één dag extreme warmte.

Kasten 17-24

Deze kasten liggen in de galmgaten aan de zuidwestzijde van de achterste toren en zijn in het voorjaar 2015 gerealiseerd. Datzelfde jaar was kast 22 al meteen bewoond en werd er een nestkom gebouwd. Er is toen echter niet gebroed.

Deze kasten hebben geen camera, wel zijn ze zo gebouwd dat het mogelijk is een kijkje in de kast te nemen zonder de vogels te verstoren¹. Hoewel dit slechts momentopnames zijn, geven ze in ieder geval redelijk betrouwbare informatie over broedresultaten.

In 2016 werden de kasten goed bezocht. In bijna alle kasten was wel wat nestmateriaal te vinden (vooral veertjes die we er zelf ingelegd hadden maar die nu tot een klein randje aan elkaar geplakt waren). Na het broedseizoen vonden we in 2 kasten tekenen van een broedgeval. Helaas waren beide pogingen mislukt. In kast 21 vonden we 2 skeletjes (jonkies van enkele dagen oud?). In kast 22 lag één dood jong (ongeveer 2 weken oud). Twee eieren waren niet uitgekomen. Waarschijnlijk zijn de vogels op het einde van het seizoen weggetrokken en hebben ze hun broedsel achter gelaten.

Het jaar daarop (2017) waren de broedsels wel succesvol. Tijdens het broedseizoen zijn er geen inspecties geweest, dus hoeveel jongen er zijn uitgevlogen is niet met zekerheid te zeggen. Waarschijnlijk waren 4 kasten bewoond en zijn er 3-9 jongen uitgevlogen.

In 2018 waren 6 kasten bezet waarvan in 4 kasten sprake was van een geslaagd broedgeval. In kast 21 werden 4 eitjes gelegd waarvan er 3 uitkwamen. Eén kast was bewoond maar zonder eileg (k20), in één kast (k24) werden 2 eieren gelegd die in de loop van het broedseizoen verdwenen. Totaal werden er in 2018 minstens 14 eitjes gelegd en zijn negen jongen zijn uitgevlogen.

In 2019 waren opnieuw 6 kasten bezet en zijn er 16 eitjes gelegd. Dit resulteerde in 13 jongen (3 eitjes niet uitgekomen) die vrijwel zeker allemaal als vliegvlugge jongen uitgevlogen zijn.

¹ De kasten zijn 10 en 29 juni en 17 juli geobserveerd. Op 15 augustus zijn ze gecontroleerd en schoongemaakt waarbij we de nestkommen uiteraard hebben laten zitten.

Groot verschil in aantal uitwerpselen hoewel in beide kasten 3 jongen zaten

Dit is in schril contrast met de kasten aan de noordoostzijde waar dit jaar zoveel jongen door de warmte omkwamen. Mogelijk zorgde een westenwind in deze kasten voor de broodnodige verkoeling. Ook informatie van Hein Verkade uit Noordwijk wijst hierop:

Wanneer het dagenlang waait uit west tot noord lukt het de broedvogels niet om voldoende voedsel te vinden en de eieren/jongen warm te houden. Dat effect is hier aan de kust vermoedelijk sterker dan in het warmere en windarmere oosten en zuiden. In mijn eigen kolonie heb ik dat meegemaakt. De vogels bleven steeds vaker en langer van het nest en gaven er op een gegeven moment de brui aan en gooiden de eitjes overboord.

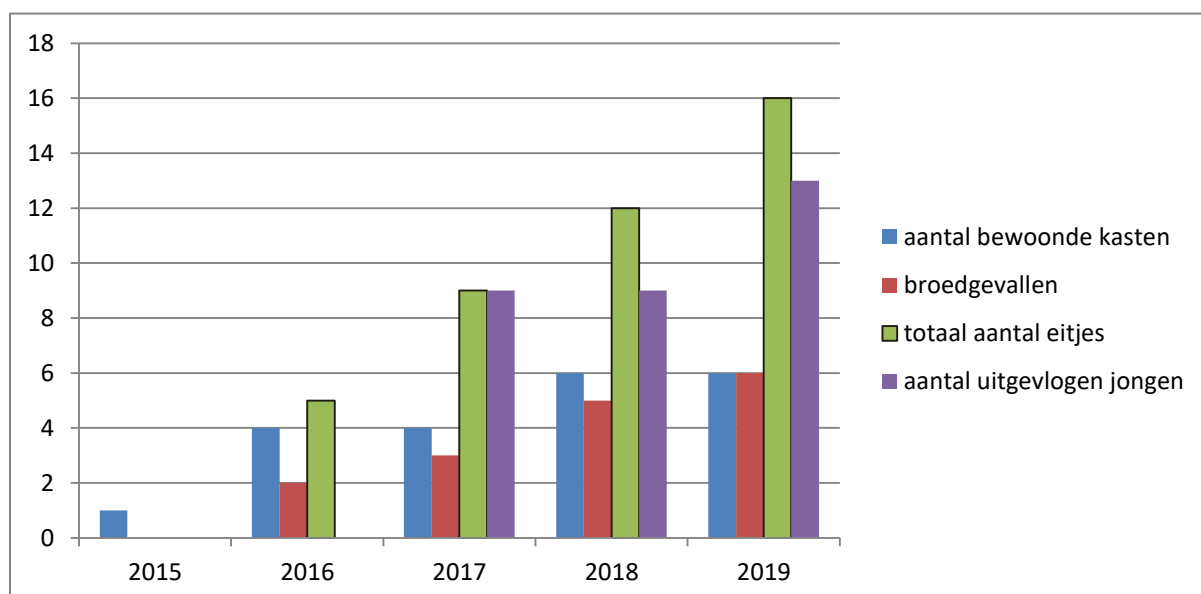
Als ik jonge gierzwaluwen aangeboden krijg vraag ik altijd waar ze gevonden zijn. Dat blijkt meestal vrij zeker uit nesten op noord of west gericht.

Ik heb zelf vogels op de NW en ZO dakhelft. De afgelopen 20 jaar is drie keer een nest op het NW mislukt, waarvan twee keer vrijwel zeker door slecht weer. Op de ZO helft is nooit een nest mislukt. Het wordt zeer warm op de zolder waar de kastjes hangen (zoals bij Lack in Oxford). In de volle zon en geen ventilatie door ramen of zo.

	2015	2016	2017	2018	2019
Kast 17	Leeg	Begin nestkom	Nestbouw	Zeker broedgeval, 2 jongen	Zeker broedgeval, 3 jongen
Kast 18	Leeg	Begin nestkom	Leeg	Leeg	Leeg
Kast 19	Leeg	Begin nestkom	Onzeker, als 2016	Als 2016	2 eitjes, 1 jong
Kast 20	Leeg	Begin nestkom	Onzeker, als 2016	Bewoond, niet gebroed	Nestrandje, niet bezet
Kast 21	Leeg	Nestkom, 2 skeletjes van gierzwaluwjong, max. 1 week oud. Enkele uitwerpselen, eischaal	Zeker broedgeval, aantal jongen onbekend	Zeker broedgeval, 3 jongen	Zeker broedgeval, 2 jongen
Kast 22	NO	2 eitjes, 1 dood jong ± 2 weken oud. Nestje is een randje, enkele uitwerpselen, eischaal.	Zeker broedgeval, aantal jongen onbekend	Zeker broedgeval, 2 jongen	Zeker broedgeval, 3 jongen
Kast 23	Leeg	Begin nestkom	Zeker broedgeval, aantal jongen onbekend	Zeker broedgeval, 2 jongen, één niet uitgekomen ei	Zeker broedgeval, 3 jongen
Kast 24	Leeg	Begin nestkom	Leeg	Begin van nestkom met 2 eieren, einde broedseizoen waren ze verdwenen. Adulte gz aanwezig	1 ei, 1 jong
Totaal		3 dode jongen 2 eitjes	3-9 jongen	9 jongen 3 eitjes	13 jongen 3 eitjes

NO: nestkom, geen broedactiviteit

Plannen voor 2020

- Indien mogelijk willen we doorgaan met het cameraproject. Net zoals afgelopen jaar zal dat afhangen van de bereidwilligheid van het kerkbestuur en de toegankelijkheid van internet.
- Gezien de resultaten van dit jaar waarbij de hoogst gelegen kasten onverwachts zeer kwetsbaar bleken bij hoge temperaturen, zullen we zeker de kasten nog eens kritisch bekijken welke mogelijkheden er zijn om de situatie te verbeteren.
- In ieder geval moet de camera in kast 12 vervangen worden. Daarnaast is het zeker zinvol de hele aanleg door te lopen en alle aansluitingen te controleren.

Als laatste willen we natuurlijk het kerkbestuur bedanken voor hun medewerking maar vooral veel dank aan de vrijwilligers die het hele seizoen één of meer kasten hebben willen monitoren en alle gegevens nauwkeurig hebben genoteerd zodat we ook dit jaar weer een compleet en volledig overzicht hebben. Zonder jullie was dit project niet mogelijk geweest

We weten dat iedereen dit ieder jaar met veel enthousiasme doet maar ook dat het dit jaar heel moeilijk was om vanaf de zijlijn toe te moeten kijken hoe de jongen in de kasten doodgingen zonder dat we er iets aan konden doen. Gelukkig hebben we ook veel mooie en ontroerende momenten gezien en zijn er toch 39 jongen uitgevlogen.

Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk, 10 november 2019

